

193

SUNČICA GETTER
Filološki fakultet u Beogradu

IMPERIJALIZAM SEĆANJA

Vesna Goldsworthy, *Chernobyl Strawberries, A Memoir*, London, Atlantic Books, 2005, 290

Vesna Goldsworthy je domaćoj čitalačkoj publici, a naročito proučavaocima englesko-srpskih književnih veza, poznata po svojoj doktorskoj disertaciji, imagološkoj studiji *Izmišljanje Ruritanije: Imperijalizam mašte*, 1998 (Kod nas objavljena u prevodu Vladimira Ignjatovića i Srdana Simonovića 2000. godine, u izdanju Geopoetike.). U Londonu je, u martu ove godine, objavljena druga knjiga Vesne Goldsworthy, memoari *Černobilske jagode*.

Vesna Goldsworthy, devojačko Bjelogrić, rođena je 1961. u Beogradu, gde je i odrasla udobnim životom porodice srednje klase u posleratnoj Jugoslaviji. Nakon izuzetno uspešno završenih studija jugoslovenskih književnosti i opšte književnosti na Filološkom fakultetu u Beogradu, autorka odlazi na jednomesečno usavršavanje jezika u Bugarsku, i tamo, na Institutu Karl Marks, upoznaje svog budućeg supruga sa kojim se 1986. seli u Englesku.

U Londonu Vesna Goldsworthy nekoliko godina radi za dve izdavačke kuće, zatim za Svetsku službu BBC-ja, a potom kao predavač engleske književnosti na Univerzitetu Kingston, na kome je i magistrirala i doktorirala.

Godinama nakon preseljenja u London, saznaje da ima rak. Leta 1986, kada je eksplodirao reaktor nuklearne elektrane u Černobilu, Vesna je u Beogradu napravila svoj prvi džem od jagoda. Pošto je, kako kaže, „metafora objašnjenje dobro bar koliko i sva druga“, radioaktivne jagode postaju neophodna racionalizacija opake bolesti.

Ovaj šturi linearni sinopsis u kome su iznete činjenice o životu Vesne Goldsworthy, nimalo nije nalik na bogat, iznijansiran mozaik sećanja, koji predstavlja knjiga *Černobilske jagode*.

Ako je suditi po književnoj produkciji na engleskom govornom području, poslednju deceniju umnogome su obeležili memoari običnih ljudi („the nobody memoir“). Ovoj književnoj podvrsti pripadaju i *Černobilske jagode*, knjiga koja je u engleskoj štampi dobila brojne i izuzetno povoljne kritike.

U stručnim časopisima se retko može naići na prikaz dela autobiografskog žanra. Iako su *Ispovesti Sv. Avgustina*, delo koje se smatra

101

prvom autobiografijom, nastale u IV veku n.e, o autobiografskim delima se još uvek, govori kao o „žanru predškolskog uzrasta” i graničnom žanru na ivici između beletristike i dokumentaristike. Nekoliko je razloga zbog kojih smatramo da bi *Černobilske jagode* bile zanimljive čitaocima jedne ovakve publikacije.

Najpre, memoari Vesne Goldsvorti su knjiga o sećanju koliko i knjiga sećanja. Svoj *raison d'être* knjiga nalazi u potrebi autorke da, suočena sa teškom, i najpre se činilo neizlečivom bolešću, pronade smisao svog proživljenog života, i svome sinu, Aleksandru, kome je knjiga i posvećena, ostavi svoja sećanja. Tako se, već na samom početku, između autora i knjige uspostavlja ontološka veza. Slika koju čitalac dobija je, naglašava autorka, izrazito subjektivna i trenutna, određena vremenskom, iskustvenom, i emotivnom perspektivom autora. U njoj ima namernih i nesvesnih materijalnih grešaka, fragmentarnosti i hronološke 'pretumbanosti' i, kako je jedan engleski kritičar primetio „benigne narcisoidnosti” (svesne, dakako). Sve ove odlike postupka istovremeno su i jedna od tema dela. „Nema gorih čitalaca do smernih”, kaže Vesna Goldsworthy na jednom mestu. Ova knjiga natopljena inteligentnom i harizmatičnom ličnošću autora navodi na razmišljanje da ista opaska možda važi i za pisce.

Izrazita autorefleksivnost izdvaja ovo delo od brojnih drugih memoara „običnih ljudi”. Autorka, tokom devet poglavlja i u pogovoru, implicitno i eksplicitno govori o prirodi pamćenja i njegovom uticaju na nastanak i formu knjige, skrećući pažnju na sam postupak pisanja. Dovoljno je istaći naslove devet poglavlja – „Počeci, svi do jednog”, „Ime majke”, „Moje zakletve”, „Pesma za Druga Tita”, „Petar Veliki, Petar Bezuhi i druge ljubavne priče”, „Bog i knjige”, „Nostalgija, rat i radio”, „Očevi i sinovi”, „Engleska, moja Engleska” – pa da se uoči poetska samosvest i citatnost koji odlikuju ovo delo. Aluzijama na Eka, Tolstoja, Selenića, Eliota, Hemingveja, Larkina, da pomenemo samo neke, spisateljica širi krugove, naročito poetskih i kulturoloških značenja. Citatnost i autorefleksivnost, nikada u ovoj knjizi nisu pretenciozni, oni su neizbežna nijansa na autoportretu osobe koja je svoj profesionalni život posvetila književnosti, a privatno, kako saznajemo u delu, u njoj pronašla svoju religiju.

Jezik je i prostor u kome se ova knjiga najemotivnije dotiče problema migranata (autorka namerno izostavlja kvalitativne prefikse). Od neizgovorivog devojačkog prezimena, preko učenja stranih jezika koji svakoj novoj generaciji žena u Vesninoj porodici otkrivaju svet koji će zauvek ostati nepoznanica za prethodnu generaciju, do posebnog koda kojim razgovara sa svojom sestrom, „Bakinog” idiolekta koji u sebi nosi „sve naše izgubljene domovine”, a koji je, kako naglašava, izgubila kada je odlučila da knjigu napiše na engleskom. Autorka kaže da će savladavanjem koda poput „Bakinog” u jeziku svog sina, steći slobodu. Kod Vesne Goldsworthy, emotivno ispunjene i profesionalno afirmisane u novoj domovini, nema karakteristične neutažive nostalgije nekoga ko ne pripada ni tamo gde se našao ni odakle je otišao. Naprotiv. Naziv poslednjeg poglavlja, „Engleska, moja Engleska” ukazuju da je njen dom tamo gde sada živi. Preciznost i

195

lepota izraza na jeziku kojim je knjiga napisana, čitaocu ostavljaju utisak da je i sloboda, zapravo, već stečena.

Drugi razlog zbog kog ova knjiga zavređuje pažnju književnih stručnjaka jeste i to što ona svakako predstavlja nezaobilazan materijal za neku buduću imagološku studiju koja bi se mogla baviti kako slikom posleratne Jugoslavije i njenim stanovnicima tako i Engleskom i Englezima. Autorka slika portrete dragih ljudi određenih sudbinom svojih nacija iz perspektive nekoga ko je od zemlje svojih predaka udaljen prostorno i vremenski, a od zemlje svog potomka imenom i poreklom, a na mnogo drugih načina vezan za obe zemlje. Poznavanje i vezanost joj daju pravo, a distanca mogućnost da ironično, ali toplo i sa razumevanjem, slika idiosinkratične karakteristike obe linije predaka svoga sina.

Prateći svoje pretke po ocu, poreklom iz Crne Gore, i po majci, poreklom iz istočne Srbije, autorka slika i istoriju ovih prostora, ispunjenu ratovima, zbegovima, nesigurnošću, političkim sukobima i oduzimanjem stečenog. Duhoviti su opisi odrastanja u u zlatnom dobu „velikog komunističkog eksperimenta“, u porodici srednje klase koja je, kako autorka duhovito opisuje opšte mesto društvenog razvoja u Srbiji, „tokom tri generacije prešla put od pastira do skijaša“. Jasno je ukazano i na paradoks zemlje koja je postojala negde između – između Istoka i Zapada, između komunističkih sletova i buržoaskih časova francuskog i klavira, između pionirskih i partijskih zakletvi i putovanja po Evropi sa ruksakom na ledima.

Britanska nacija nije bila izložena balkanskim nacionalnim, osvajačkim, ni političkim potresima, a u nekom smislu još uvek živi svoju imperijalističku samouverenost. Autorka, u tom kontekstu, ukazuje na to „kakav je luksuz biti muškarac britanske nacionalnosti u dvadesetom veku“. Zanimljivo je da slike dvaju svetova otkrivaju ne samo očekivane razlike već i sličnosti među njima. Uniforme, krune i juančke priče bliske su i britanskoj imperiji, i Vesninim crnogorskim precima.

Černobilske jagode predstavljaju lucidnu potvrdu života. Sa jedne strane, na nivou fabule, u doslovnom i eshatološkom smislu. Tokom pisanja knjige koja je započeta kao poslednje zaveštanje, autorka se bori sa opakom bolešću, produžava svoj život, ali i shvata da on „savršeno ima smisla“. Sa druge strane, u književno-teorijskom smislu, knjiga se, ne samo svojim žanrovskim određenjem, direktno suprotstavlja Bartovoj tezi o smrti autora. Autor i knjiga, koji jedno drugo stvaraju u određenom trenutku, predstavljaju jedan entitet.

Iako u knjizi autorka izražava nadu da ona „neće nikada biti prevedena na srpski jezik“, mi ne možemo a da se, zarad čitalačke publike u Srbiji, ne ponadamo suprotnom.